

Lotta-pirtin pelastustarina

Ystäväni kysyi minulta tutkittuaan netistä Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 Tyrnävä -julkaisua, missä sijaitsee entinen Lotta-pirtti Tyrnävällä? Vastasin, että en heti muista, mutta olen kuullut asiasta ja lupasin näin Talvisodan syttymisen 80. muistovuonna selvittää asiaa.

Suojeluskunta oli perustettu Tyrnävälle 11.10.1918. Kun pula-aikana 1932 Työväenyhdistyksen talo joutui pakkohuutokauppaan, Suojeluskunta osti sen pankkilainan turvin. Työväentalosta tuli siten Suojeluskuntatalo.

Tyrnävän Lotta-Svärd-paikkalisasto oli Oulun piirin ensimmäinen. Se perustettiin 23.2.1919. Sopimuskirjan kirjoittivat Lyyli Siira, Aina Kauppi, Tyyne Oravainen ja Sylvia Salmenhaara. Puheenjohtajina ovat olleet Alli Kivikari ja Elli Paimela.

Tyrnävän Veteraanimatrikelissa Lotta Aino Nikkilä kertoo.

”Tultuani nuorena 22-vuotiaana neitosenä Tyrnävän Osuusmeijerin palvelukseen liityin Lotta-Svärd-yhdistykseen. Lottien päästyä Suojeluskuntataloon 1932 saimme uutta intoa ja perustimme Lotta-kahvilan. Lotat saivat lahjoitukseksi Jokisillalta Ristelin vanhan riihen, joka siirrettiin Suojeluskuntatalon pihapiiriin. Siinä se koottiin. Siihen rakennettiin pirtti ja kamari, muurattiin leivinuuni ja hankittiin iso muuripata. Siellä leivottiin leivät. Sota-aikana leivottiin neliskulmaisia leipiä. Ne kuivattiin, pakattiin armeijan leipälaatikoihin ja lähetettiin rintamalle.” Nähtävästi pelkkä Lotta-kahvilan keittiö ei vastannut sota-ajan muonitustarpeita, koska apua tarvittiin myös armeijan muonittamiseen. Lotat saivat leipomista varten toisen rakennuksen. Ala-Ristelin rakennuksesta tuli nyt leipomo eli Lotta-pirtti.

Suomen poliittinen ja sisäinen eheytyminen alkoi 1930-luvun lopulla. Tyrnävällä sodan syttyessä Lottien jäsenmäärä suhteutettuna asukasluvuun oli Oulun piirin korkeimpia. Talvisodasta alkaen vasemmisto oli yhdessä oikeiston kanssa torjumassa Neuvostoliitosta uhkaavaa vaaraa.

Rauhanehtoihin 19.9.1944 sisältyi alueluovutusten ja sotakorvausten lisäksi Suojeluskuntien ja Lotta Svärd-järjestöjen lakkauttaminen. Marraskuussa 1944 Suojeluskunta myi Suojeluskuntatalon ja tontin sillä olevine rakennuksineen Tyrnävän Osuusmeijerille. Seuraavana vuonna Osuusmeijeri luovutti talon takaisin sen entisille omistajilleen eli Tyrnävän työväen yhdistykselle.

1940-luvun lopulla Lotta-pirtti purettiin ja siirrettiin Keräsen Martin ja Toivon toimesta Keräsen maalle Heikki ja Anna Pasasen perheen asunnoksi rakennuksen nykyiselle paikalle. Anna oli Keräsen karjakko. Pasasen perikunta myi talon 1980-luvun puolivälissä Veikko Ylisuutarille, joka rakensi lähemmäksi jokea uuden omakotitalon. Iikka Kylmänen, virkeä 90-vuotias entinen tyrnäväläinen linja-autoilija, osti tämän uuden omakotitalon muutama vuosi sitten. Tontin mukana hänelle tuli myös Lotta-pirtti.

Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 Tyrnävä- julkaisun kuvauksessa mainitaan Lotta-pirtistä mm. seuraavaa: Tyrnäväjoen tuntumassa sijaitseva, peltoaukeiden ympäröimä vanha karjalaistyylinen asuinrakennus mahdollisesti 1700-luvun puolesta välin. Talon on toiminut toisen maailmansodan aikana Lotta-pirttinä ja se on siirretty keskustasta työväentalon (silloin suojeluskuntatalona) pihalta nykyiselle paikalleen. Pieni rakennus on tehty suurista hirsistä ja siinä on erikoiset räystäsrakenteet.

Vanhosten tyrnäväläisten mukaan talo on Tyrnävän vanhimpia. Kaksihuoneisessa talossa oli asuttu vielä 1970-luvulla. Pieni talo on rakennettu suurista hirsistä, alimpia hirsikertoja on joskus uusittu. Välipohjaa on jossain vaiheessa laskettu päädyissä näkyvistä palkinrei'istä päätellen. Ikkunanapielilaudat ovat välillä olleet leveämmät. Asuinrakennuksen päädyseinään on veistetty Tyrnävän 24.11.1865 palaneen kirkon (rakennettu 1664) kellotapulin kuvia. Hirrestä on löytynyt vuosiluku 1750. Talo on säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan.

Aino Nikkilän mainitsemaan Ala-Risteliin liittyy monta tarinaa mm. Koivu ja tähti. Ala-Ristelin talo on sijainnut kylältä päin tultaessa Tupostien varrella Jokisillalla Ängeslevänjoen yli vievän sillan jälkeen vasemmalla puolella. Pihapiirissä on ollut iso kuusi, jonka juurikotelossa olivat omistajapaperit, jotka talon isäntäväki oli sinne kätenyt ennen pakoaa isonvihan (1713-1721) aikana Ruotsiin. Heidän siellä syntynyt tyttärensä tuli, lehmää taluttaen Pohjalahden ympäri, ruotsalaisen miehensä kanssa hakemaan isiensä asuinsijaa. He löysivät omistuskirjan kuusen juuren alta. Talo on hävinnyt 1900-luvulle tultaessa.

Soitin Lotta-pirtistä Pohjois-Pohjanmaan Museoon arkkitehti Anita Ylisuuntalalle, joka tunsii asian, koska oli aikanaan kartoittanut ja tutustunut kohteeseen. Arkkitehti Ylisuuntala piti rakennuksen säilyttämistä tärkeänä. Rakennuksen siirtämiseen ja kunnostamiseen olisi mahdollista saada avustusta.

Vierailin kunnanjohtaja Vesa Anttilan kanssa Lotta-pirtin omistajan Iikka Kylmäsen luona tutustumassa rakennukseen. Iikka Kylmänen oli hyvin myönteinen rakennuksen kunnostamisen suhteen joko nykyiselle paikalle tai siirtoon johonkin parempaan paikkaan, missä suuri yleisö pääsisi tutustumaan siihen paremmin. Rakennuksen vesikatto vaatisi pikaista korjausta.

Ala-Risteliltä siirretty rakennus lienee ainut kartanosta jäljellä oleva osa. Tyrnäväläisen rakennuskulttuurin sekä sotiemme historiaan liittyvien arvojen säilyttämiseksi esitän, että Tyrnävän kunta ryhtyy toimenpiteisiin järjestöjen/ yksityisten kanssa Lotta-pirtin kunnostamiseen tai siirtämiseen ja kunnostamiseen.

Ehdotukseni on johtanut Lotta-pirtin pelastamiseen tuleville polville. Iikka Kylmänen lahjoitti rakennuksen Tyrnävän Kotiseutu- ja museoyhdistykselle. Pirtti siirrettiin Tyrnävän kotiseututalon pihapiiriin. Yhdistys kunnostaa parhaillaan Lotta-pirttiä. Sen pääasiallinen käyttötarkoitus tulee olemaan partiolaisten kokookoontumistilana. Lisäksi sinne tulee suojeluskunta- ja Lottamuseo. Kunnostuksen toteuttamiseen on saatu Leader-rahoitusta.

Juha Markus